

TAÜLL

**Secretariat Interdiocesà de Custòdia i Promoció de
l'Art Sagrat de Catalunya**

UNA BONA EINA

Em plau molt encapçalar el primer número de la revista Taüll en la seva segona etapa. Espero que tingui una llarga durada. Ha d'ésser una bona eina per a tots aquells que gestionen el patrimoni cultural de l'església a Catalunya o que volen rebre puntual informació del que es fa en aquest camp tan ric i suggeridor d'àmplies iniciatives i realitats culturals.

El Secretariat Interdiocesà de Custòdia i Promoció de l'Art Sagrat a Catalunya (SICPAS) es proposa mostrar en aquesta revista l'interès dels seus membres vers la seva peculiar funció que tenen encomanada i que consta en la mateixa denominació: conservar i promocionar l'art sagrat en les diòcesis catalanes.

Tenim encara, sortosament, en les nostres mans un patrimoni cultural molt ric i ampli malgrat les pèrdues ocasionades per les desamortitzacions, les guerres civils i possibles negligències. Tanmateix el patrimoni existeix i és molt viu! La mateixa església el destina a les seves finalitats culturals i catequètiques i, també, el posa a disposició de tota la societat. Per això aquest patrimoni es converteix en béns culturals de tots i per tots.

Aquesta és la bona feina que es proposa l'esmentat secretariat interdiocesà i de la mateixa revista que avui comença una nova etapa. Enhorabona!

† **JAUME TRASERRA,**

Bisbe Auxiliar de Barcelona i

Bisbe Delegat de la Tarraconense per al Patrimoni Cultural

GRUMAN, S.L.

Gran Via de les Corts Catalanes, 230 – 08004 Barcelona

Tel. 902 11 63 55 – Fax 93 421 25 49 – E- mail: grumanconst@retemail.es

Les Saleses- Barcelona

Sant Joan -Vilafranca

Sant Sever-Barcelona

GRUMAN, empresa creada l'any 1984, està especialitzada en la conservació del Patrimoni Arquitectònic i Monumental.

GRUMAN compta amb un equip de tècnics restauradors, llicenciats i diplomats amb ampla experiència en diferents disciplines i també amb arquitectes i aparelladors, i la col·laboració d'equips científics els quals atenen amb el màxim rigor totes les obres en las quals participem.

Restauració de Patrimoni Històrico-Artístic

Restauració de material petri.

Restauració de revestiments i pintura mural.

Restauració de paviments: mosaic, enrajolats,...

Restauració de retaules

Neteges.

Motlles i reproduccions.

Obra Civil

Impermeabilització de cobertes

Reparació de teulades

Reforços estructurals

Patologia de la pedra

Reposicions

Motlles in situ

Ja des de l'any 1995 la Delegació Diocesana del Patrimoni Cultural de l'Arquebisbat de Barcelona amb la col·laboració de la Generalitat de Catalunya, l'Ajuntament de Barcelona i la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona estant el·laborant un denominat "Projecte Cultural" que inclou no sols la catedral sinó també el Museu Diocesà (o Pia Almoina): Els objectius d'aquest ambiciós i ampli Projecte són: 1/ Conservació d'ambdós monuments; 2/ Difusió religiosocultural de tot el seu tresor històricoartístic i 3/ Gestió de visites concertades i gratuïtes als esmentats monuments. Fruit d'aquest Projecte són els estudis que s'han realitzat per dotze especialistes (arqueologia, patologia dels monuments, il·luminació, planimetria, arxivística, vitralls...) i també la fundació d'una escola de voluntaris i monitors. Han estat ja —després de sis anys— molts milers els visitants que s'han acollit a aquesta reeixida iniciativa. Referent als estudis esmentats cal dir que han estat incorporats al pla director de la catedral vigent a les intervencions a la mateixa catedral i al Museu diocesà. Simultàniament es publicaren tres tríptics (500.000 exemplars) explicatius del que pretenien fer referent a les visites guiades i gratuïtes a la Catedral i al Museu diocesà.

Les característiques i requisits dels esmentats voluntaris i monitors foren els següents:

- 1/ Persones que volguessin exercir el servei d'informació, benvinguda i acolliment als

visitants de la Catedral, que són uns quatre milions anuals.

- 2/ Formació peculiar rebuda en aquesta escola consistent en oferir-los els elements fonamentals de la història de la ciutat, de la Catedral i del Museu diocesà de Barcelona, arqueologia, simbologia, música...
- 3/ L'Escola fou totalment gratuïta com també ho són les visites realitzades.
- 4/ Al final del curs —que durà sis mesos, en tres classes setmanals— es va lliurar un diploma, distingint-se els simples voluntaris i els monitors.
- 5/ Per a inscriure's a l'Escola calia haver cursat alguns estudis d'història en la universitat, o teologia o equivalent (art, arqueologia, turisme, relacions públiques) i a més ser admès per la direcció de l'Escola.
- 6/ Per a formalitzar la inscripció fou necessari haver assistit a sengles conferències generals i prendre el compromís de formar part dels monitors i voluntaris durant els dotze mesos següents. Calia també que presentessin el seu currículum i un treball final que tingués per tema una de les conferències anteriors.

Les assignatures del primer curs foren: història de l'art, espiritualitat, marc històric i de l'art a Catalunya, història de la ciutat de Barcelona, història de la Catedral i principals temples de Barcelona, institucions eclesiàstiques, pedagogia i psicologia dels grups, vocabulari tècnic, arqueologia, tècniques d'expressió, història de la música de la Catedral, marc documental de la Catedral, història dels vitralls, peces i història del Museu diocesà, espiritualitat i devocions populars, simbologia i iconografia, restauració, continguts teològicollitúrgics, materials didàctics.

Escola de voluntaris i monitors. Barcelona.

Catedral de Barcelona.

Els qui volien obtenir en ser monitors calia que demostrassin la seva competència davant també d'un professor en tres visites.

També calia que tots els monitors s'especialitzessin en algun tema de la Catedral i del Museu diocesà. El treball fou examinat pels professors.

Tots aquests treballs —aprovats per l'escola— foren publicats en sengles edicions per l'Escola, així com foren filmades totes les conferències. També es començà una revista mensual anomenada *Ars nostra* en la qual s'inclouen les conferències de tres cursos anuals (2000-2002) destinats a la formació permanent de voluntaris i monitors.

Més de 400 persones han assistit a l'escola, dels quals 170, durant aquests 6 anys, han exercit permanentment com a voluntaris i monitors. És, doncs, un eficaç moviment eclesial i cultural del qual la Catedral i el Museu de Barcelona n'està orgullós. Entre els membres de dita escola hi ha una autèntica amistat i tothom comparteix un gran amor a la nostra Església i a Catalunya. Donem-ne gràcies a Déu!

JOSEP M. MARTÍ BONET

Delegat Episcopal del Patrimoni Cultural de l'Arquebisbat de Barcelona i canonge conservador de la Catedral de Barcelona

MAL DE PEDRA

En el mes d'octubre d'enguany la nostra Delegació ha visitat l'església de CANAPOST a la comarca del Baix Empordà. Entre les curiositats que presenta aquest edifici (del pre-romànic i romànic) hi ha les restes de pintura mural que ja eren conegudes i esmentades per E. Junyent, J. Badia, Puig i Cadafalch, M. Oliva i altres. Ara s'està treballant en la seva recuperació. Els treballs els realitza un equip sota la direcció del Sr. Pere Rovira que ja va intervenir en la recuperació de les pintures de l'església de Dòrria.

En el moment oportú i una vegada acabada la tasca, demanarem al restaurador una informació completa sobre la interessant i diversa tècnica i temàtica del conjunt. Avancem només que les restes es troben especialment localitzades a la volta de canó del petit transepte i en algun altre racó (absis central i arc lateral de mà dreta del transsepte). Unes capes d'arrebossat que han degut eliminar-se amb molta cura, cobrien bona part de la pintura.

És interessant constatar, en aquestes rodalies del Baix i Alt Empordà la presència de pintura mural (esglésies de Sant Esteve de Pedrinyà, Sant Miquel de Cruïlles, Sant Pau de Fontclara, Sant Esteve de Marenyà, Sant Esteve de Canapost, Sant Tomàs de Fluvià) disten una de l'altre uns quinze kms. com a màxim. N'hi ha d'altres i ben rellevants en altres comarques però aquesta relatiu abundància ens mou a comentar l'encapçalament de l'escrit.

Quantes pèrdues de les seves estructures i acabats originals deuen haver-se produït en les nostres esglésies!

Sant Esteve de Canapost. S. X-XIII. (Baix Empordà).

Quants estucs i pintures desapareguts en aquest afanya de repicar parets velles per deixar a la vista, molt sovint un aparell constructiu de pedruscall i rebles!. Quin poc cas fan a vegades rectors, fidels i també algú pseudo-especialista o afeccionat de les nostres receptes contra el mal de pedra!

Els voluntaris per repicar murs i voltes són abundants. És relativament fàcil trobar un equip per engrunar arrebossats i deixar, sobretot, els interiors amb la textura del torró d'ametlla o d'avellana, amb les conseqüents cavorques, pèrdua d'arestes i molt possiblement amb un aspecte que no té res que veure amb l'original. Freqüentment apareix després el problema de rejuntar i donar un regular aspecte als despropòsits.

No podem fer més llarg aquest comentari. Ens sembla oportú acabar-lo amb el paràgraf final d'un text sobre la mateixa qüestió que figura a la pàgina 64 del volum XXVII de Catalunya Romànica: "Aquests exemples (Sta. Coloma d'Andorra, Sant Climent i Santa Maria de Taüll) desmenteixen la pretesa "rusticitat" de l'arquitectura romànica i evidencien l'efecte que les restauracions modernes han tingut sobre la percepció que avui es té d'aquestes esglésies romàniques, creant uns estereotips que es consideren irrefutables i que, en realitat, només responen a criteris "culturals" d'actuació sobre el patrimoni monumental".

L'entre cometes l'hem posat nosaltres. Molta precaució contra el mal de pedra.

NADAL, TRADICIÓ I INNOVACIÓ

La creixent secularització de la societat i el desfici del consumisme i del plaer no poden esmoreir l'escalf i la tendresa del Misteri nadalenc.

En primer lloc avui creiem oportú comentar i fer una breu anàlisi primerament de l'expansió i qualitat dels pessebres vivents, bona projecció externa de les festes, i també parlar dels muntatges que van aparèixer a l'interior de les esglésies.

Tenim molts pessebres vivents a la Diòcesi: Castell d'Aro, Bàscara, Santa Pau, Montagut, Joanetes, Peralada, Pals, Brunyola, Vilablareix, Celrà,

Església de Sant Josep, Girona (Gironès).

Pau i altres. Encara es nota una positiva voluntat de millorament i un bon esperit de competitivitat.

El públic, nombrós, de tota mena i condició, a pas de passeig, gaudeix de les diferents representacions del cicle nadalenc. En molt casos, l'entusiasme i l'assessorament d'algú expert aconseguen resultats catequèticament i artísticament remarcables.

Seria bo augmentar encara la propaganda i difusió potser amb l'ajuda de l'Associació Coordinadora de Pessebres vivents i la seva presència a Internet.

L'altre costum que es va incrementant és la de les realitzacions a dintre les esglésies. Volem dir, especialment l'ornamentació dels presbiteris, darrera o al costat de l'altar amb elements que volen reforçar la simbologia del Nadal o d'aspectes que s'hi relacionen: solidaritat, caritat, pau...

Aquestes realitzacions són certament, molt interessants i arriben sovint a resultats ben lloables. La col·laboració entusiasta de la gent és positiva a tots els efectes, sobretot quan el conjunt fa ressaltar l'espai principal de la celebració i quan l'esperit jove hi és present.

A ser possible cal comptar amb un bon escenògraf, artista o dissenyador, perquè l'obra resulti de la major qualitat i eficàcia.

TRESORS AMAGATS

A totes les esglésies per petites i humils que siguin s'hi amaguen "tresors", objectes destinats al culte – o que havien servit pel culte – ben guardats com tresors que no apareixen en públic si no és amb motiu d'una festassa. Alguns d'aquests objectes són prou importants per mantenir-los ben custodiats per evitar-ne l'espoliació.

Tots els bisbats de Catalunya i moltes parròquies i capelles d'aquest país en cas que es fes una estadística de l'espoliació "pacífica" que ha sofert el patrimoni mobiliari de l'Església donaríem una llarga llista d'objectes robats.

Si fos possible comparar els inventaris que es feien prèviament a les visites pastorals quinquennals amb l'inventari actual dels objectes i obres d'art que

Pessebre Vivent - Santa Pau (Garrtoxa).

resten, quedariem esfereïts. Pensem en les pèrdues i destruccions sofertes els anys 1936-39; la poca cura que s'ha tingut - des de fa temps - amb el llegat litúrgic-artístic; les pèrdues "extravios" produïts amb motiu del trasllats de rectors i els robatoris soferts malgrat la cura que hom havia posat en la custòdia dels elements litúrgics (mobiliari, orfebreria...).

Tanmateix no es just - ni es estètic - sostreure aquests objectes de la contemplació dels que visiten l'església o la freqüentem habitualment per assistir al culte.

Hi han creus d'altar, vasos sagrats, encensers i navetes, missals antics, robes litúrgiques en desús, reliquiari, custòdies, vera-creus, etc., que caldria apropar als fidels no merament com a peces d'art -més o menys reeixides- sinó com a testimoni de la generositat dels avantpassats envers la seva església, de les devocions del poble cristià, avui potser obsoletes però tanmateix representatives de l'espiritualitat dels nostres avis.

Algú ha trobat solucions per mostrar aquests objectes garantint-ne la seva seguretat. S'han dissenyat vitrines, estoigs de vidre reforçat resistent als cops per mantenir a prop de l'altar una creu valuosa que s'havia de guardar a la sacristia o a algun lloc segur o una bonica imatge de plata repussada, posem pel cas.

També s'han aprofitat els armaris de paret situats a l'altura d'una persona per col·locar-hi els objectes dispersos per diferents calaixos i racons.

Creu a Calabuig (Alt Empordà).

Verge de Crespià (Baix Empordà).

Convenientment identificats per l'època, material, nom i utilitat constitueixen un petit museu.

Les vestidures litúrgiques en desús penjades en un armari, potser amb les portes transparents; es conservarien i podrien ser contemplades millor que ajagudes en calaixos de calaixeres humides i rònegues; es presentaria una col·lecció de vestimenta litúrgica impactant per la seva pobresa o qui sap per la bellesa dels galons, dels bordats o del mateix teixit.

Les imatges susceptibles de ser robades pel seu valor o antiguitat caldrà que romanguin a la vista del públic convenientment ancorades a les peanyes o a les parets de l'església i situades a l'altura més adient per ser contemplades.

Poc a poc s'han d'escalfar les esglésies mostrant l'orfebreria o els petits tresors que contenen i així fer més càlid i acollidor l'ambient de les celebracions litúrgiques i propiciar una lliçó de catequesi al voltant de els sacraments i dels ritus de l'església.

XAVIER XUTGLÀ I NARCÍS NEGRE

El dia 12 d'octubre proppassat, va tindre lloc a Lleida la Trobada del Secretariat Interdiocesà de Conservació del Patrimoni Artístic i Sagrat (SIC-PAS), amb la renovada voluntat de tornar a impulsar la promoció i difusió del nostre patrimoni artístic i cultural conjuntament amb totes les diòcesis catalanes.

La trobada va començar amb una visita a l'església romànica de Sant Llorenç. Després al seu saló parroquial el delegat adjunt del Patrimoni Cultural del

Taller de restauració, Museu Diocesà. Lleida.

Bisbat de Lleida, el professor Ximo Company, va comentar la carta de Joan Pau II als artistes. Seguidament alguns destacats i reconeguts artistes de Lleida donaren la seva opinió sobre la producció artística pròpia, tal fou el cas de Carme Benet, Víctor P. Pallarés i Víctor M. Pallarés i Caballé, autors de diverses obres de caràcter religiós d'alguns temples de la ciutat, com les pintures murals de Nostra Senyora del Carme o les pintures de Sant Salvador, les escultures de l'església nova de Sant Martí i de la Sagrada Família. L'acte fou presidit pel director del SICPAS, Mn. Josep M. Martí conjuntament amb el Delegat de Patrimoni de la Diòcesi de Lleida, Mn. Jesus Tarragona.

Per concloure es visità la mostra *Prooemium*, una exposició semitemporal la qual roman ubicada, des del 24 de desembre de 1997, a l'antiga església romànica de Sant Martí de Lleida. Concebuda com una prefiguració del que ha de ser el Museu de Lleida i basada en els fons artístics procedents de la diòcesi històrica de Lleida, l'exposició compta a més, des del mes de maig de 1998, amb un espai complementari a les sales del Palau Episcopal de Lleida. Espais que exhibeixen obres de la col·lecció diocesana i del Patrimoni Artístic de la Catedral de Lleida, aquesta última amb quatre tapissos, la custòdia de 1867 –recentment restaurada pel Gremi

Església de Sant Llorenç.

Taller de restauració, Museu Diocesà. Lleida.

de Joiers de Lleida, pels orfebres Carmel Ayala i Antoni Egea-, així com un tapis de *Cap de Crist*, dibuix de Guido Reni, i un *Sant Jordi* de bronze de Lluís Bonifaç. Però sens dubte la visita més significativa per a tothom fou la visita del taller de restauració, on també provisionalment està ubicat el magatzem del museu. Importants instal·lacions on dia a dia es desenvolupen els treballs de restauració de totes les peces que al moment de la inauguració del nou museu hauran d'estar exposades.

El *Museu de Lleida*, format per un consorci integrat pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, la Diputació i l'Ajuntament, el Consell Comarcal del Segrià i el Bisbat de Lleida, reuneix una part importantíssima del patrimoni cultural del territori lleidatà. Un patrimoni, aquest, que ben aviat podrà ser exhibit i, doncs, gaudit per tota la nostra col·lectivitat en la nova infraestructura que s'està projectant dins els edificis que formen part de l'antiga Llar de Sant Josep de Lleida, antic convent de carmelites descalços de Lleida. Un espai cafit d'anomalies i d'irreparables pèrdues, la qual cosa actua en detriment de la seva valoració patrimonial. Però des del punt de vista de conservació patrimonial s'entén que la peça arquitectònica medular de tot el conjunt carmelità és, sense cap mena de dubte, l'església, i és en aquest espai el que més i millor podria perpetuar la memòria dels carmelites descalços a Lleida i una bona presència de l'arquitectura d'època moderna a la Catalunya de Ponent. Per aquesta raó es conservaran del convent carmelita les façanes i l'església, ja que tota la resta de dependències han estat modificades i remodelades des de 1850 quan l'edifici es convertí en casa de misericòrdia de Lleida i en algun moment hospital militar.

Tenint en compte totes les premisses podem dir que el projecte museològic i arquitectònic està ja enllestit. Actualment des del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya en col·laboració amb el Museu i la Universitat de Lleida s'està realitzant un estudi historicoartístic de l'edifici, al mateix temps que s'han endegat les necessàries excavacions arqueològiques per verificar alguns aspectes constructius de l'antic convent. Treballs que ajudaran,

sens dubte, al millor coneixement del primigeni espai conventual i de l'arquitectura carmelitana a Lleida.

Així, doncs, l'objectiu final és poder concentrar dins un mateix continent arquitectònic tots els béns patrimonials que la història i el seu esdevenir ens ha llegat i, a través de la seva conservació, poder utilitzar-los com el què són: uns elements essencials en la transmissió de la memòria històrica del nostre territori i de tots aquells continguts i informacions de les quals els objectes en són dipositaris.

JESÚS TARRAGONA

EL MUSEU DIOCESÀ D'URGELL.

Mn. Antoni Cagigós, Director

Aquest article té tres parts. En la 1^a fa un recorregut per la història del Museu i pel seu contingut, posant de relleu la seva exclusiva titularitat diocesana. En la 2^a, reflexiona sobre el rol específic d'un Museu Diocesà en el món secularitzat d'avui i des de postulats de la Museologia actual fa veure la identitat de l'art religiós i les seves possibilitats evangelitzadores, tot denunciant el risc de possibles lectures purament laiques. En la 3a part ens ofereix el desplegament catequètic d'algunes de les obres cabdals del Museu com són: El Beatus i el Retaule d'Abella de la Conca.

I – Història, contingut i identitat

El nostre Museu d'Urgell, de titularitat exclusivament diocesana, no té una història llarga com la d'altres museus. És un Museu relativament recent, de mitjans del segle 20, però les dificultats que la Diòcesi va haver de superar per crear-lo, per renovar-lo i per mantenir-lo en la seva neta titularitat diocesana, crec que fa aquesta història interessant i si més no, per a nosaltres particularment entranyable.

Amb tres anècdotes voldria fer-vos avinents alguns dels trets del naixement del nostre Museu i això donarà una idea del contingut del mateix.

1ª Anècdota. Era el juliol de l'any 1936. Jo era molt petit, però recordo bé com a l'església del poble -Areny de Noguera- estaven tirant per terra tots els altars i totes les imatges i com els nens agafàvem de terra els tubs de l'orgue, alguns mig trencats, i els fèiem sonar. Era un orgue, que si no

era barroc, era antic i d'una vàlua artística indiscutible. Recordo el detall que el meu pare va dir al president del Comitè que dirigia aquella esgarrifosa orquestra iconoclasta: l'orgue podria deixar-se... pot servir, encara que sigui per fer ball. Tot a terra! va respondre sec i tallant. I recordo aquell Sant Crist, patró del poble, una talla magnífica.. tot a terra! L'endemà jo anava al camp amb la meua mare i vam veure tot el munt d'imatges i retaules i un home, nou Cirineu, portant el pesant Sant Crist a la foguera a punta de pistola. Le'n havia tret durant la nit per amagar-lo i no havia tingut la precaució de raspallar-se la pintura de la camisa. Aquella pintura el va delatar. La destrossa immensa de la guerra civil del 36, que va fer estralls a molts pobles del Bisbat explica que, al nostre Museu, hi faltin tantes i tantes obres d'art, que malauradament es van perdre per sempre. Sense aquella destrossa seria, avui, molt més ric. O vés a saber, potser ni seria.

2^a. Anècdota. Aquesta va passar a Abella de la Conca, un poblet del Pallars Jussà, que s'havia anat despoblant, com tants pobles dels Pirineus. Hi havia allí no res menys que un retaule gòtic magnífic de Pere Serra. El dia 7 de juny de 1972, el Mossèn va a dir la Missa i s'adonà que el retaule havia desaparegut. Després d'una rocambolesca recerca, l'Interpol el va detectar a Nova York, havent passat per Holanda. Sortosament el vam recuperar el dia 26 de maig de 1978 i avui és una de les peces més boniques del Museu, una peça que protegim amb una seguretat especial. Aquí teniu també un dels motius que van fer néixer el nostre Museu. Al nostre Bisbat d' Urgell, al llarg dels Pirineus, l'art estava escampat en esglesioles de pobles petits, abans habitats, ara deserts, i fins i tot en ermites solitàries, sense mesures de seguretat. Es mastegava a l'ambient la urgència de recollir aquestes obres d'art en un lloc segur.

Aquestes circumstàncies van moure els ànims dels responsables del patrimoni del Bisbat a crear el Museu, inicialment com una Exposició amb obres de la Catedral i de l'Arxiu catedralici, tot endegant la tasca de recollida de peces al llarg del Bisbat que anaven enriquint el fons del futur Museu Diocesà. Però aquesta tasca no sempre era compresa pels pobles que estimen les seves imatges o els seus retaules i els volen mantenir al seu lloc per damunt de tot.

3ª anècdota: En una ocasió, a un poblet de La Noguera, van rebre amb bastons i amb pedres els enviats del Bisbat que anaven a recollir una determinada imatge. Com es pot suposar, en aquest cas la imatge es va quedar al poble. En molts altres casos el despoblament creixent de les parròquies facilitava la recollida de diferents objectes, que anaven enriquint el fons del futur Museu. No oblidem que el Museu no és solament el Museu de la Catedral d' Urgell, sinó el Museu Diocesà d' Urgell i totes les

peces del Museu porten el rètol del lloc d'on provenen i són al Museu en concepte de dipòsit.

Emplaçament del Museu

La gran qüestió de fons de saber i discernir si el lloc més adient per una obra d'art religiós és un Museu o el lloc pel qual va ser creada i on se li retia veneració, generalment una església, és un tema que considero ben interessant, si més no, per definir la funcionalitat d'un Museu Diocesà, de contingut específicament religiós com el nostre. Per això el tractaré expressament a la segona part.

Donat el caràcter sagrat de les obres, decidírem instal·lar-les al temple romànic de Sant Miquel, com el marc més adient. Hom procedí a refermar i endreçar aquell recinte, per tal d'oferir la seguretat i la presentació més adequades.

L'any 1958, diverses i valuoses taules de pintura mural romànica pogueren ésser col·locades als murs mil·lenaris d'aquella església, mentre el bloc principal de les peces museístiques continuava exposat a la sala capitular.

El Museu s'afermava poc a poc i el seu contingut s'enriquia amb nous objectes valuosos, provinents de diversos llocs del Bisbat, mentre es feien encertades gestions. En efecte, al llarg del decenni 1963-1972 s'establiren tota una sèrie d'interrelacions, altament positives i orientadores, entre el Museu d'Art de Catalunya i la Seu Urgellenca.

Quan s'inicià l'obra de la restauració de la catedral i dels seus voltants, la Junta Directiva del Museu demanà al Bisbe la cessió d'una altra església, la de la Pietat, per tal d'instal·lar-hi, ja d'una manera definitiva, la majoria de les peces d'art. Aquesta església, i l'esmentada de Sant Miquel, totes dues al costat del claustre de la catedral, eren els llocs més idonis per a exposar-hi obres d'art sagrat i objectes de culte.

El 29 de juny de 1975, festivitat de Sant Pere, l'església antiga de Sant Pere, avui de Sant Miquel, obria les portes als visitants, amb el caràcter d'ampliació del recinte museístic, mentre eren realitzades notables millores de funcionalitat i bona presentació a l'església de la Pietat.

Aquell mateix any, foren redactats i aprovats els estatuts del Museu Diocesà d'Urgell amb el vist i plau de l'actual Bisbe Joan Martí.

Fou, cabdalment, durant aquella etapa dels anys setanta, en què s'estava configurant la realitat viva del Museu Diocesà d'Urgell, quan una gran quantitat d'objectes artístics que restaven reclosos en esglesioles solitàries o en retories deshabitades o en petits temples mig enrunats, foren recollits i traslladats al dipòsit de reserva de la diòcesi, d'on el Museu anava triant les peces més representatives, a fi d'oferir-les a la contemplació del públic.

D'aquesta manera en el curt termini d'uns cinc anys, ingressaren al Museu centenars d'obres d'art, provinents de diversos llocs de la diòcesi, les quals,

amb les ja existents, han estat classificades en les seccions corresponents de pintura, escultura, orfèbreria i art popular, a més a més de les seccions de teixits, ornaments, còdexs i butlles.

Així, el que havia començat per ser una simple recollida i exposició d'art sacre, transformada poc després en un Museu d'àmbit local, constituït bàsicament pel tresor capitular, es convertí tot d'una en un Museu d'àmbit diocesà, amb una aportació d'objectes d'arreu del bisbat. Aquesta ampliació d'àmbit i de continguts afectà essencialment la mateixa estructura funcional i àdhuc administrativa del centre. Fou el moment en què cessà la Junta Directiva local i el Museu restà sota la direcció superior de la Comissió Diocesana per al Patrimoni Documental i Artístic, presidida pel Senyor Bisbe.

Aquesta comissió, amb la nou-nascuda Societat Cultural Urgel·litana, que publica l'Anuari d'investigació històrica "Urgel·lia", va anar fent una tasca de recerca, restauració i recollida d'altres obres d'art, no sense dificultat, com he dit al principi. El Museu quedava petit i arribà la tercera ampliació que va triplicar l'espai útil en incorporar la casa del Deganat, que, l'any 1822, per un temps, havia estat la seu del Consell de Regència d'Espanya. Aquesta casa comunica les dues esglésies esmentades i amb elles constitueix l'actual Museu Diocesà d'Urgell, ara ja dirigit per un Patronat propi, d'acord amb uns Estatuts fets sense cap intervenció aliena a la Diòcesi.

(continuarà)

Beatus. Seu d'Urgell.

NADALES

A l'octubre del 1994 la Delegació de Missions del Bisbat de Solsona, a través del Full Diocesà manifestava el desig de col·laborar amb tots aquells que s'esforcen per recuperar el missatge cristià de les festes nadalenes, donada la progressiva descristianització que sofreixen a causa de l'ús abusiu d'elements i modes que ben poc tenen a veure amb l'esperit d'aquests dies i sí, i molt, amb l'afebliment o desaparició dels nostres més entranyables costums.

I és en aquest sentit i amb aquest propòsit que la Delegació edita unes nadesles amb regust cristià i doncs d'universalitat i missioner.

En 1996 al ventall de models ambientats en l'art d'altres continents, s'hi afegeix la nadala autòctona, aquella que presenta escenes tretes de les obres d'art que les parròquies del Bisbat guarden en les seves esglésies.

I és així com, amb el propòsit de despertar el record i l'interès per les tasques missionals i de sumar-se a l'esforç que cal fer per retornar i mantenir aquestes festes dins les característiques i l'entorn del seu caràcter cristià, s'hi ha de sumar la magnífica oportunitat que ofereix per eixamplar el coneixement d'un patrimoni que, malgrat ésser de casa nostra, a voltes, no és prou conegut.

És per això que la Delegació per al Patrimoni aplaudeix la iniciativa i dóna fe de l'èxit que la campanya ha obtingut i encara manté.

Si considerem les obres d'art com intents de l'artista per a transmetre, amb tota la força possible, a tothom qui contempli la seva obra, la commoció

Peça del Museu Diocesà i Comarcal.

interna que sent en el procés de creació i en cada detall de la seva execució, comprendrem perquè l'obra d'art no pot esdevenir objecte reclus i guardat a pany i forrallat, com ha succeït en més d'una ocasió, negant així el plaer de la contemplació i també la finalitat que mou l'artista de compartir sensacions, sinó que la difusió ha de prevaldre per damunt d'egoïsmes, banalitats o intransigències que mai justifiquen la seva privacitat.

Donat que el coneixement és el camí que porta a l'estima, bo serà aprofitar l'avinentsa per apropar-nos a la contemplació d'aquestes joies i degustar-ne tot el seu encant.

Peça del Museu Diocesà i Comarcal.

Peça del Museu Diocesà i Comarcal.

Per no fer engrunes i disposar-nos a captar totalment el seu interès crític i emocional hauriem de predisposar-nos per recórrer els diversos camins que ens apropen a l'obra d'art. Un és l'estudi dels materials i de les tècniques que l'artista ha utilitzat per crear l'obra, un altre, el coneixement de l'entorn històric que ens permet situar-la dins dels corrents artístics del moment. Un altre camí pren consciència del món simbòlic per avaluar els conceptes precisos expressats directament en l'obra artística. En la confluència de tots aquests camins trobarem l'estat d'ànim òptim per a copsar tot el sentit de l'obra i en conseqüència percebre tots els sentiments amb que l'artista ha comptat en el procés creatiu, conscients que l'art deixa empremta en el nostre esperit d'acord amb la seva qualitat i la nostra sensibilitat.

Nosaltres aprofitem l'ocasió que ens dona Taüll per presentar alguns dels models editats en els darrers anys en els quals hom no sap si resaltar més la riquesa de la composició que l'artista ha elaborat minuciosament, l'elegància i cadència dels moviments amb que ha reolt els diversos moments i actituds o la gràcia d'uns personatges que sentim propers i que mostren tot el seu atractiu i encís per compondre un instant irrepètible, o la facultat d'emocionar que proporciona a tothom qui s'acosta a la seva contemplació despulat de prejudicis i amb l'esperit obert a les emocions.

Són aquests trets que defineixen les nostres nades que voldríem difondre, en el desig d'afermar-nos en la tradició que pregonja el caràcter cristià de les festes nadalengues.

JOAQUIM CALDERÉ

NOTÍCIA SOBRE LA PINACOTECA DE VILABELLA

La Pinacoteca de Vilabella (L'Alt Camp) consta de 162 quadres realitzats en els segles XVII –XVIII, per tant pertanyents en la seva majoria als estils Renaixement-Barroc.

En l'actualitat està dividida i exposada en tres seccions: A) Escola espanyola (un 40%). B) Altres escoles –italiana, flamenca, etc.– (un 20%). C) Pintura popular catalana (un altre 40%).

Els quadres- teles en la majoria- ostenten a la banda dreta inferior, un número afegit que els permet d'identificar tot seguit en el catàleg de mà confeccio-

nat per la S^a Sofia Matas i el col·leccionista. Indica en primer lloc el tema, després l'autoria o l'atribució, en tant que possible, tècnica, mides, etc.

La Pinacoteca es formà en les dècades dels setanta i vuitanta, època en que es desferen molts pisos de l'Eixample barceloní; els quadres s'adquiriren a antiquaris de la capital que en disposaven de molts.

La col·lecció ve a pal·liar, en part, la manca de pintura Renaixement- Barroc que s'observa als nostres museus, motivada perquè quan en formaren sols s'apreciava el Romànic i el Gòtic, con també perquè en els incendis de l'any 1936 es perdé una part importantíssima del nostre patrimoni artístic.

La col·lecció es troba avui dignament exposada al segon pis de la grandiosa Rectoria de Vilabella, a l'espera de ser traslladada a un antic Convent de religioses d'ensenyança, propietat de la Parròquia, la qual el cedeix a la Fundació per tot el temps que serveixi de Museu. Les obres de rehabilitació de l'esmentat edifici es troben força avançades, i s'espera inaugurar-les dintre un parell d'anys. Allí es pensa distribuir els quadres per assumptes, és a dir, la planta baixa es destinarà a Jesucrist (Naixement, infantesa, vida pública, Passió, mort, vida gloriosa, etc.). Al primer pis es dedicaran dues sales a Maria i unes altres dues a sants (per ordre cronològic).

L'any 1993 es constituí una Fundació, actual propietària de la col·lecció –el Patronat de la qual, format per destacades personalitats, unes pel càrrec que ocupen, unes altres a títol personal – vetlla per la seva conservació i promoció. N'és actualment el President el rector de la Parròquia i fundador: Mn.Romà Comamala i Valls.

Per altra part existeix a la població una Associació d'Amics del Museu destinada a que el poble de Vilabella valori i prengui part en les tasques pròpies del Museu.

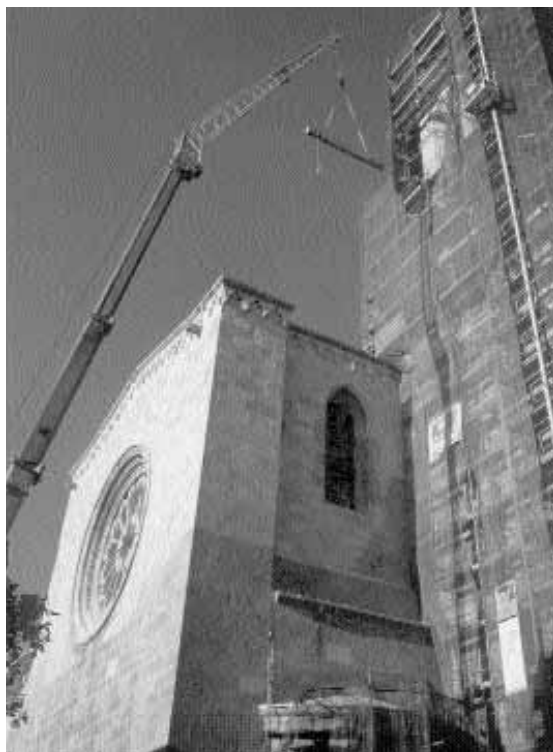
Aquest està obert al públic els diumenges i festius de 12,30 a 14,30 i sempre que es convingui amb antelació: Museu de Vilabella (L'Alt Camp). C/ Roser, 24 (43886). Tel. 977 620236.

MUSEU DE VILABELLA - ALT CAMP

OBRES ACTUALS DE RESTAURACIÓ EN LA CATEDRAL DE TARRAGONA

Impermeabilitzacions al sector de ponent del Claustre.

Aquesta actuació es realitza dintre del marc del Conveni signat a l'any 1999 per la *Generalitat de Catalunya, Diputació de Tarragona, Ajuntament de Tarragona, Consell Comarcal del Tarragonès i Arquebisbat de Tarragona*, amb vigència fins l'any 2004. El conveni té com objectiu el compliment de la Llei del Patrimoni Cultural Català referent a la protecció i conservació del Conjunt

Obres de restauració de la Catedral de Tarragona.

Catedralici de Tarragona d'acord amb el Pla Director de la Catedral. La impermeabilització del mur de contenció del sector oest del claustre, incloent les Capelles de la Verge de les Neus, de Sant Salvador i l'antic refectori dels canonges, són obres urgents i necessàries prèvies a qualsevol altra intervenció de restauració ornamental, per pal·liar les patologies produïdes per filtracions d'aigua en murs de contenció, patis i cobertes de les construccions superposades a aquestes estructures antigues.

A finals del S.XII i aprofitant els panys del mur d'època imperial romana s'edifica el claustre, coincidint amb l'angle nord-occidental del recinte del temple romà de la primera meitat del segle I d. C. Aquests murs han sigut l'eix vertebrat de totes les construccions superposades en aquesta zona, incloent les cases dels canonges d'inicis del segle XX.

Per subsanar les humitats generalitzades en els paviments i bases dels murs d'aquest sector, es realitza l'excauació i drenatge de les terres afegides al llarg del temps per guanyar el desnivell de 9 metres entre la cota del claustre i el Pla de Palau exterior al recinte, la impermeabilització i sanejament de les antigues conduccions d'aigua i desguàs deteriorades de tot aquest sector amb el seguiment arqueològic previst en el projecte. Aquesta actuació posa al descobert grans panys del mur de tancament del recinte del temple romà amb la seva seqüència de grans finestres i el seu corresponent drenatge i canalitza-

cions de desguàs exterior. També ha permès descobrir les restes d'una cisterna tardo-romana reaprofitada en època medieval i les restes de quatre arcs diafragmàtics perpendiculars al claustre, fragments de dependències de l'antiga canònica.

La ventilació d'aquestes zones humides i molt deteriorades per les filtracions abans assenyalades, la supressió de les humitats del subsòl en murs i paviments, la reutilització d'espais obsolets i la futura visita arqueològica d'aquest llarg recorregut històric dels inicis de la catedral, assegura una bona conservació de les seves estructures i obre noves perspectives en les arrels religioses i culturals de la Catedral. En les successives etapes del Conveni s'aniran ampliant les zones sanejades i recuperades.

Restauració del Campanar de la Catedral.-

El campanar de Tarragona està situat al costat dret de la nau de la Catedral i consta de tres cossos ben diferenciats. La part baixa fou iniciada cap a l'any 1172 i forma part de l'edifici en la seva primera fase constructiva. El segon cos va ser construït entre els anys 1317 y 1327, i allotjava en el seu interior les onze campanes que han sigut restaurades darrerament. A finals del segle XVIII es van col·locar les campanes en els finestres externs amb molta polèmica ciutadana, al mutilar-se d'una forma molt agressiva els seus calats i els pinacles situats davant de tres finestres. El cos superior es va erigir al voltant de 1511 per allotjar la campana anomenada Capona i la campana dels quarts. Cada pis conté uns espais interiors de gran qualitat arquitectònica i ornamental fins avui desconeguts al considerar-se espais residuals i amb finalitat exclusivament estructural.

Al llarg dels últims anys, les campanes de la Catedral de Tarragona han patit dificultats a causa del deteriorament dels seus mecanismes impedit determinats tocs de campanes per la falta d'automatització. Gràcies a l'esponsorització d'una empresa privada que va patrocinar la restauració de les campanes, en l'any 1998 es va portar a terme aquestes millores, donada la importància de les campanes com expressió de la crida a la celebració de la fe. La seva restauració ha permès recuperar diferents tocs de campanes, garantir la seguretat dels campaners i millorar la seva sonoritat musical.

El projecte redactat l'any 1998 contempla la creació de recorreguts turístics inèdits, la canalització de les instal·lacions fins la data incontrolada i obsoleta i la recol·locació de les campanes ja restaurades en la seva situació original a l'interior, per a la seva millor audició i sonoritat musical des de tota la ciutat.

Aquests treballs han sigut iniciats a principis del present any 2000 i estan finançats per l'1% Cultural del Ministeri de Foment. En l'apartat de la restauració ornamental i arquitectònica es consoliden les zones danyades i alterades per l'acció medioambiental agravada per la proximitat del mar. Degut a la diversitat dels tipus de pedra utilitzats en les seves

dilatades etapes constructives, en cada cas s'actua amb una metodologia diferent per assegurar l'estabilitat compositiva i estructural de cada element. Es recuperen les zones lesionades en els calats i pinacles dels finestrals del pis de les campanes (producte del trasllat d'aquestes a l'exterior en el segle XVIII), seguint el model existent i assenyalant en la fàbrica i en la memòria de restauració les reintegracions realitzades sobre l'original.

La rehabilitació dels diferents trams de les escales d'accés a tots els pisos, de la gran sala del primer nivell coberta amb volta de canó, del pis dels rellotges amb volta arestada de vuit cares i del cos de les campanes amb la història escrita en les seves parets per la multitud de "graffitis" deixats pels campaners, possibilitarà noves descobertes de la Catedral.

El pas des de l'escala d'accés a les cobertes fins la sala dels rellotges es converteix en un magnífic mirador sobre la Catedral i ens "descobreix" sota la nova passarel·la de pas la coberta original romànica de lloses de pedra fins ara oculta. L'obertura dels finestrals tapiats del primer pis i de la sala dels rellotges i la possibilitat d'accedir a aquests miradors, permetran descobrir perspectives noves del territori (la situació estratègica de la Tarraco romana queda amb això patent) i "il·luminaran" els elegants espais interiors recuperats.

JOAN FIGUEROLA MESTRE
JOAN C. GAVALDÀ BORDES
Arquitectes.

Detall de l'interior del campanar de la Catedral.

LA CATEDRAL I LA CIUTAT

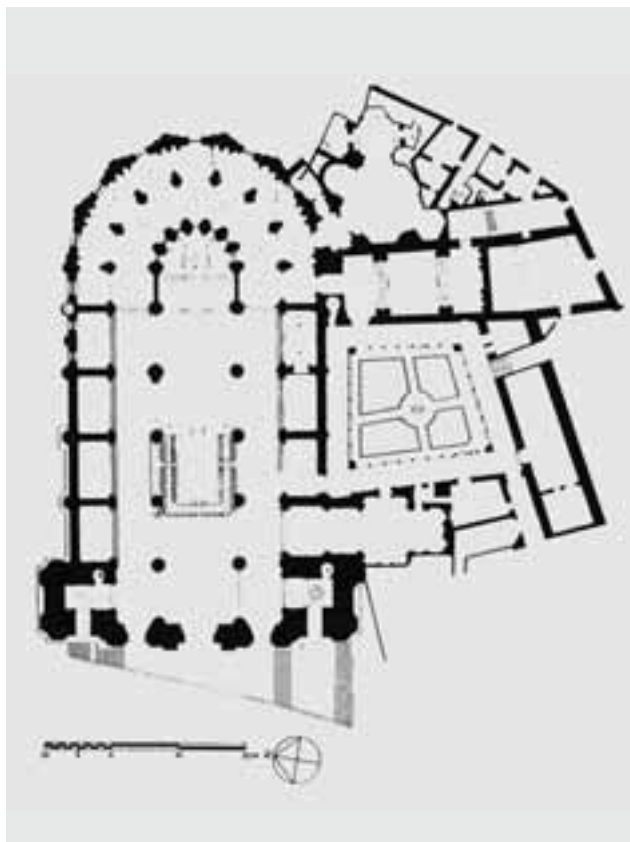
La catedral i la ciutat formen una unitat. La catedral medieval va nèixer per la ciutat, per allò que aquesta paraula comporta d'aglomeració humana, de desenvolupament econòmic, d'unitat social i de varietat política. Dir "catedral" és evocar l'Edat Mitjana. En aquesta època la ciutat era la "*ciutat cristiana*" a l'entorn de la *càtedra del bisbe* l'autoritat del qual presidia tota la vida dels diferents estaments, confraries, gremis, famílies, individus. L'edifici catedralici "era de tothom" perquè tothom prenia part en la construcció en diferent grau i mesura, d'una manera o d'una altra. Era la materialització dels somnis de la comunitat urbana. Clergues i laics estimaven la catedral perquè tots vivien i respiraven la fe cristiana.

Tanmateix si bé per moltes generacions la catedral fou el símbol de la fe i la vida cristiana, l'historiador ha de reconèixer que també era símbol de riquesa, de poder i quasi sempre d'orgull humà. El "morbis aedificandi" que existia a Europa emprava la massa, el volum i el pes com a components necessaris per a una exhibició imaginativa. Quan més grans fos el volum i més enlairada i afuada l'alta agulla de la torre, més impactant era el simbolisme. "*Alçaré pel meu santuari la volta més alta de la cristiandat*" pogué dir Milton de Nautevil, bisbe de Beauvais; tanmateix no s'adonava que els 50 metres d'altura de la volta de la capçalera obligarien a deixar inacabada l'obra. El Capítol de Sevilla l'any 1401 digué "*fagamos una catedral tal i tan buena que no haga otra su igual*".

És possible que aquesta agosarada pretensió anés companyada d'un autèntic sentit religiós superior al que imaginaria l'esperit crític actual. La religiositat i la transcendència eren els objectius dels promotors i dels mateixos anònims artesans i dels obrers que van deixar en els capitells i vitralls més enlairats mostres de capacitat i de traça bo i sabent que que no serien mai contemplats pels seus conciutadans. Estaven a l'alçada de la mirada de Déu.

La catedral expressa els gust artístic de l'època, també la voluntat constructiva de la ciutat que hi veia el símbol i l'emblema de l'orgull col·lectiu. El caràcter representatiu de la catedral – on s'hi articula la "civitas cristiana" – es fa palés en les quantioses despeses necessàries per la construcció de la fàbrica catedralícia. Per la ciutat la catedral és un honor. L'any 1376 Pere IV el Cerimoniós, des de Monzó, atorga llicència per a la construcció d'un campanar o "Micalet" per la catedral de València

“pro dicta civitate honore” (Juan J.Gavara Prior: “La Seu de la ciutat”. València 1996-97, pàg 80) La catedral ha tingut sempre un pes important i expressiu. Es pot comprovar en general la relació catedral-ciutat amb referència a la cultura, la història, els esdeveniments més rellevants de la vida ciutadana. La construcció de les catedrals solia estar lligada a les ciutats que tenen fortes arrels cristianes. La història de cada catedral, la història antiga i la realitat actual, són fruit d’una ciutadania creient i culta que se sent adherida a l’Església i practica la fe catòlica. Avui es pot posar en entredit que sigui símbol d’una ciutat; tanmateix no es pot negar que és símbol del poble de Déu, la casa per excel·lència de l’església local, el temple, la càtedra i l’altar del bisbe. És l’església major, el centre litúrgic i espiritual de tota la diòcesi i molts cops un espai per a manifestacions culturals. A Espanya les universitats van néixer al redós de les escoles catedralícies.

Plànol de la Catedral.

La Catedral obra de la Comunitat Cristiana

Mons Righetti a “Història de la litúrgia” explica que *“la construcció de la catedral estava decidida mitjançant un plebiscit universal, era com un acte de fe col·lectiva. Per dur a terme la construcció no s’escatimaven diners i s’empraven materials costosos com marbres i columnes procedents a voltes de lluny: tothom hi aportava el propi esforç; l’empresa era sagrada per això es premiava els instructors amb indulgències que Roma concedia de bon grat. En el llibre de pedra de la catedral acabada no hi signaven generalment els arquitectes, ni els artesans, ni els obrers: era una obra col·lectiva, era el “credo” i la joia del poble, era un sagrat patrimoni comú.”*

La generositat, el compromís, la col·laboració, l’entusiasme de les classes influents i del poble senzill, l’orgull legítim de les ciutats tot sumat constitueix el cos constructiu de les catedrals erigides per la glòria de Déu i memòria de les successives generacions. Les catedrals són centres de culte i de cultura.

MANUEL GARCIA SANCHO

*Degà del Capítol. Catedral de Tortosa
Delegat diocesà pel patrimoni cultural
(traducció de X.Xutglà).*

A bans que cap altra cosa, des del bisbat de Vic volem expressar la nostra alegria per la sortida d'aquest primer número de la nova etapa de la revista "Taüll". Li desitgem un llarg futur, i esperem que sigui capaç d'anar més enllà de l'intercanvi superficial d'informació per a esdevenir una bona eina de comunicació i treball, que contribueixi a fer més fàcil i fructífera la tasca de conservar i divulgar el patrimoni cultural de les nostres diòcesis.

Desitjaríem també que la publicació d'aquesta revista coincidís, com sembla que serà, amb un impuls renovat de les activitats del Secretariat Interdiocesà de Promoció de l'Art Sagrat. De ben segur una cosa portarà l'altra.

En aquest número tant especial, des de Vic volem remarcar dos fets que ens semblen importants en el camp del patrimoni cultural. El primer és la celebració, l'any passat, dels 15 anys de funcionament ininterromput, constant, de la nostra Comissió Diocesana del Patrimoni Cultural del Bisbat de Vic,

una Comissió creada el 1984 per a substituir l'antiga comissió d'art sagrat. La meitat dels seus 9 membres hi són des del primer dia. Han estat centenars i centenars els assumptes tractats, les esglésies visitades, les consultes ateses mes rera mes. Ho celebrem i seguim sense pausa.

El segon fet a remarcar és, evidentment, la important renovació que afecta a tres de les grans institucions del bisbat: la Catedral de Sant Pere, la Seu de Manresa i el Museu Episcopal de Vic. La Catedral s'ha incorporat al Plan Nacional de las Catedrales. L'any 1999 es va redactar el Pla Director de la Catedral, realitzat per l'arquitecte Rafael Vila, que, amb un pressupost que ronda els 1.000 milions de pessetes, proposa un seguit d'intervencions que afecten tot l'edifici. Són urgents la restauració de la teulada i de les façanes oest i nord, i la consolidació de les voltes. Altres intervencions necessàries són la restauració del claustre, pintar i restaurar els revestiments de l'interior de la nau, reparar les altres façanes, restaurar i consolidar el béns mobles. També es proposen interessants i originals itineraris de visita. De moment s'està restaurant la façana principal, i se seguirà després per la teulada. Esperem que el procés iniciat no s'aturi, i que aviat puguem tenir una catedral en bona forma.

La Seu de Manresa es troba en un estat arquitectònic molt delicat. Necessita una restauració general urgent, tant a nivell estructural com d'erosió externa. Les diferents institucions que hi poden estar

Obres del Nou Museu Episcopal.

Restauració de la façana de la Catedral.

implicades –l'Església (parròquia, Capítol, bisbat) i les administracions públiques– hem tardat una mica a posar-nos mans a l'obra, però finalment ho hem fet. Hi ha un conveni general de col.laboració a punt de firmar, i les obres de restauració ja han començat. Esperem que tinguin també la continuïtat necessària.

El Museu Episcopal de Vic, com ja deveu saber, està en una fase de remodelació total. L'any 1996 el Bisbat, l'Ajuntament de Vic i la Generalitat acordaren

Museu episcopal de Vic.

Museu episcopal de Vic.

de tirar endavant un projecte de remodelació del Museu; després d'estudiar totes les possibilitats –reformes en l'edifici vell, canvi d'ubicació, etc.– es prengué la decisió d'enderrocar l'edifici del Museu i construir-ne un de nou en el mateix emplaçament. El trasllat de les peces es dugué a terme la tardor de 1997, i seguidament es procedí a l'enderroc i a la construcció del nou Museu. Avui l'exterior de l'edifici és enllestit, i s'està adequant l'interior. A finals del 2001 podria estar acabat. Mentrestant es pot observar una selecció de les millors peces en l'exposició "Museu Episcopal de Vic. Obres mestres", que s'instal·la en la sala gòtica de l'Hospital de la Santa Creu des del moment del tancament del Museu, i que estarà oberta fins el moment de fer el trasllat cap al nou edifici.

FÈLIX GUARDIA

COL·LABORACIONS

TÈCNICA I LITÚRGIA

Durant el cicle de Nadal, la llum a les esglésies pren un gran protagonisme. Val la pena, doncs fer una breu referència a les possibilitats que ens ofereix avui l'il·luminació artificial.

La litúrgia té una expressió sonora: la paraula, la música i el cant i una expressió plàstica: la gestualitat, el vestuari, les imatges i els objectes dintre de la pròpia plàstica de l'espai celebratiu. El qual és, especialment objecte de l'arquitectura en la seva comesa essencial de formalització, tematització i sensibilització de l'espai interior.

Santa Maria de Porqueres- S. XII. Plà de l'Estany.

I les formes en arquitectura i en tota plàstica són aparents gràcies a la llum que no sols permet la seva visualització sinó que pot contribuir al seu enriquiment i a la creació de contrastos especials i ambientació.

Tenim, doncs, experiència de tot això per la llum i podria escriure's una història de l'Arquitectura atenent a l'ús divers de la llum per part de les diferents cultures. Amb raó s'ha dit que l'edifici és a la llum allò que l'instrument és a la música.

Ens volem ocupar aquí de la creixent importància de l'il·luminació artificial en els espais celebratius; d'aquesta llum industrial que s'afegeix a la diurna o ben sovint la substitueix.

El tema queda freqüentment marginat i fins i tot oblidat en els plantejaments litúrgics i gairebé s'ignora o ocupa un lloc mínim en publicacions especialitzades en art sacre.

S'analitza el lloc de l'assemblea, la disposició en el presbiteri dels diferents pols: ens ocupa i preocupa la nova edificació o la reforma d'una església i a la fi, s'acaba per confiar a un electricista el problema de la seva il·luminació.

I això passa en un temps en el que els progressos de la tècnica són espectaculars i la informació que dona la indústria és exhaustiva.

En la formulació d'un programa d'acondicionament lumínic hi ha de participar: el responsable del lloc de culte, el liturgista i l'arquitecte en la seva condició d'expert en el traçat i disposició de l'espai i coneixedor de les tècniques.

El programa ha de considerar-se un acte pastoral, vehicle d'un missatge, quelcom més profund que una qüestió d'embelliment o de funcionalitat física. La llum a l'espai celebratiu ha de resultar símbol, mode espiritual de comunicació.

Han d'establir-se els objectius bàsics d'un programa d'enllumenament. No obstant, cada comunitat i cada espai imposaran matisos d'acord amb les particularitats i costums dels fidels durant l'assemblea, la pròpia composició de la mateixa, l'ús divers de cada part de l'espai, la configuració i característiques del conjunt, els aspectes econòmics...

Un objectiu bàsic atindrà el propi edifici. El programa s'ocuparà de la seva valoració i tractament pel que fa a la seva relació intrínseca i la seva identificació amb la comunitat que acull. Per això haurà de fugir d'una emfasització de l'arquitectura i/o d'aquells elements plàstics o de color que poguessin entorpir dita relació.

Un altre objectiu bàsic serà el d'assolir una llum ambiental adient, una il·luminació que ajudi a crear en l'assemblea eucarística un clima de fraternitat, d'acollida, de comunió.

Que faci també possible la obtenció de zones de semipenombra mitjançant una tènue intensitat de llum, zones favorables pel recolliment i la pregària personal, a vegades davant d'una imatge justament ressaltada.

Que procuri la deguda rellevància del conjunt del presbiteri i de cada ú dels focus litúrgics: altar, ambó, presidència a fi de concentrar en ells l'atenció de l'assemblea i activar la seva participació.

Que, alhora i en els moments oportuns resti importància a certs elements que, tot i ésser artísticament bons: un retaule, una pintura.. poguessin distreure la participació en la litúrgia.

El programa s'ocuparà a més de l'il.luminació del lloc de la Reserva eucarística, del de la Reconciliació, del Baptisteri, de la sagristia i en general dels sectors destinats a accesos i circulació.

En cada ú d'aquests objectius bàsics haurà d'existir-se una correcte modulació de la llum, evitant els efectes nocius de brillantor i enlluernament.

No ens sembla oportú afegir a aquestes breus consideracions, un glossari dels termes més importants i usuals en el camp de l'il.luminació artificial. És fàcil trobar-lo en els manuals existents sobre la matèria. Malgrat ser de coneixement general indiquem que la unitat de flux lluminós és el lumen i que el lux és l'unitat d'il.luminació equivalent a un lumen emès en un metre quadrat de superfície.

La quantitat de llum que es recomana és molt variable en les publicacions sobre la matèria. Així, per exemple, en el llibre "Instalaciones de iluminación en la Arquitectura de J.Fejó Muñoz (Serie de

Arquitectura i Urbanismo n.23-Secretariado de Publicaciones Universidad i Colegio de Arquitectos de Valladolid, 1994) s'indica per a les esglésies el següent:

Entrada i dependències	40 lux
Nau	80 lux
Presbiteri i alta	50 lux

L'Associació francesa d'il.luminació assenyala, en canvi:

Altar	400 a 600 lux
Presbiteri	200 a 300 lux
Assemblea	150 a 200 lux
Circulacions	70 a 100 lux

Veient aquesta disparitat de criteris i atenent a més al color de cada u dels sectors dintre l'església és recomanable que una vegada resolta l'instal.lació pels mètodes de càlcul tradicionals o amb ajuda de l'informàtica es facin proves in situ abans de l'enlluernament definitiu.

Confiem que aquesta senzilla i breu aportació ajudi, si més no, a prendre interès pel tema i a enriquir especialment les celebracions d'aquestes Festes de Llum.

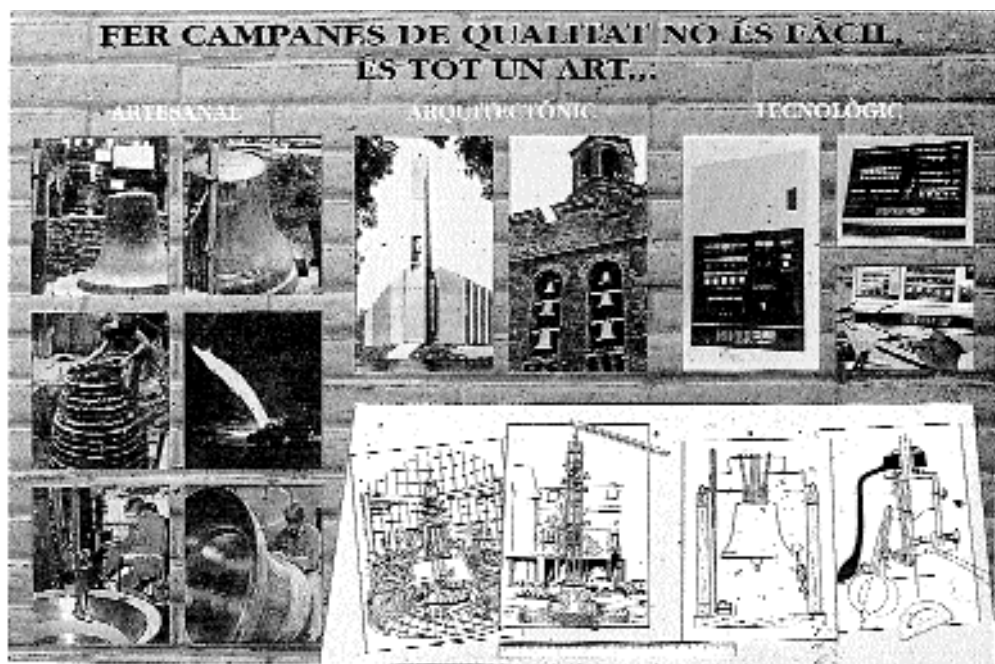
N. NEGRE I TIBAU
Doctor Arquitecte

Parròquia de Sant Salvador d'Horta. Girona.

FONERIA, ELECTRIFICACIÓ DE CAMPANES I RELLOTGES CAMPANES RIFER

Carrer Canonge Dorca, 37 - 17005 GIRONA
Tel. i Fax 972 22 01 55 - Tel. mòbil 619 71 28 28

RIFER BARBERÍ

Amb la col·laboració de:

